

ThDr. Ivan Kohout

Textová a gramatická analýza vybraných pasáží knihy Zohar

Husitská teologická fakulta UK Praha 2012

Popis

Dizerta ní práce šTextová a gramatická analýza vybraných pasáží knihy Zoharõ podaná ThDr. Ivanem Kohoutem na HTF UK Praha v roce 2012 má 251 stran a sedm kapitol (Úvod a Záv r jsou íslovány jako kapitoly). Obsah je desetinn t íd ný a soupis literatury je strukturovaný, na jedenácti stranách ítá 139 poloflek (prameny 55, slovníky a gramatiky 14, encyklopedie 8, sekundární literatura 62). Práce dále obsahuje ty stránkové anglické Summary, t ístránkový jmenný rejst ík (dvousloupcový) a seznam zkratek¹. Poznámkový aparát má 907 poloflek, je sepsán standardní formou a je p ehledný.

V Úvodu (7-27) nejprve popisuje Kohout samotnou Sefer Zohar² a d jiny jejího zkoumání. V dal-ích ve ty ech podkapitolách se v nuje nejprve teoriím o autorství a dob vzniku Sefer Zohar a to na základ d kladné znalosti literatury. Zde také vyjad uje své stanovisko (13) a argumenty pro n j (z n ho pak bude ve svém výzkumu vycházet). Následn p edstavuje jazyk Sefer Zohar a literaturu, v nífl byl jazyk zkoumán. V dal-í podkapitole formuluje své pracovní cíle: a) zevrubná synchronní jazyková analýza a interpretace vybraných Zoharických pasáží na základ konfrontace s vybranými rabínskými komentá i a moderními studiemi; b) uvedení do studia Sefer Zohar, í -í eji do etby (uflívání) mystického textu (v tom vidím zásadní p ínos budoucí Kohoutovy práce); c) šzkoumání míry úsp -nosti o imitaci palestinské aramej-tinyõ zastoupené Targúmем Onkelos (20). Od toho se vzáp tí sice distancuje, p esto ho ale toto výzkumné pole láká (21) a k mí e neúsp -nosti této imitace ve své práci opakovan vyjad uje; d) p edloflit zásadní soupis bibliografie k Sefer Zohar pro dal-í bádání; e) prozkoumat klí ová teologická témata Sefer Zohar (21); f) p ípravit podklady pro slovník zoharické aramej-tiny. Formulaci pracovního cíle dopl uje uvedením do systému zpracování vybrané látky Sefer Zohar (21-27). Vykládanou pasáfl uvádí v nevokalizované podob ,

¹ Zde je třeba upozornit na to, že standardní zkratka pro občanský letopočet je o.l., nikoli ol.

² Kohout opakovaně upozorňuje na to, že kniha Zohar volně komentuje týdenní texty Tóry (7. 145). To by si zasloužilo jisté rozvedení (jakým způsobem a jaké texty).

kladem, doplněným o slovník a gramatický rozbor (v komentáři a formuluje v dekové otázku, která ze zkoumání textu vyplývá (týká se gramatických jevů a jejich interpretace). Věnuje se především srozumitelnosti výpočtů. Opakovaně Kohout sledované problémy popisuje, svou koncepcí vysvětluje, svá zjištění v závěru kapitol a podkapitol shrnuje a opatrně, vřelými na základě píslušné literatury komentuje. ¹⁷ Koda se stejnou blahosklonností neinterpretuje citované rabínské komentáře. V závěru pak Kohout přehledně shrnutí výsledků svého bádání prokazuje určitou míru sebereflexe vlastního zkoumání.

Vlastní výzkumná část má pět kapitol (28-227) podle pěti vykládaných úryvků Sefer Zohar, které nadpisem charakterizuje: kosmogonická reciprocita, polyvalentní hodnota textu, sefirotický strom, odvrácená strana a démonologie, teurgie modlitby. Kohout uvádí, že omezení výběru zkoumané látky na pět pasáží je dáno jeho koletem. Dochází tím k jisté fragmentarizaci, o autor nemůže sledovat práci s díly motivy napříč textem (jejich rozvíjení, interpretování) a dílo tím postrádá celistvost a dokončenost.

Hodnocení:

Kohoutova práce předstává objektivní vědecký přínos pro česká judaistická studia. Přínosem je konkrétní přehled, popis vývoje v dekové diskuzi ohledně autorství a jazyka Sefer Zohar, reference o píslušných komentářích a jejich zpřístupnění, upozornění na rozsáhlou literaturu (zejména soupis textů pramenného typu), jazykový rozbor textu Sefer Zohar, uvedení do zoharitského bádání (do kritické reflexe Sefer Zohar), uvedení do historického, jazykového, teologického a zejména spirituálního rozměru Sefer Zohar založeného na výkladu vybraných pasáží a metodika výkladu tohoto nesnadného textu. Styl práce svědčí o velké pečlivosti a jazykové obratnosti. Textové i gramatické rozborů jsou precizní a vypovídají o obdivuhodných znalostech stejně jako jeho přehled po odborné literatuře. Volba Zoharitských textů přesvědčivě dokumentuje mnohvrstevnatost Sefer Zohar. Znalosti zoharitské aramejštiny jsou vynikající. Přehledatelská práce vykazuje cit pro jazyk i duchovní svět Sefer Zohar. Ten Kohout dobře zná jak po stránce historické, tak po stránce spirituální. Sloh i výběr jazykových prostředků dizertací práce svědčí snažím zaujímat objektivní stanoviska, vidět reflektované jevy z odstupů a v kontextu dílčích výzkumů prezentovaných sekundární literaturou. Tento, pro vědeckou práci nutný, přístup však má své úskalí. Racionální argumentace, vyrovnávání se s vědeckou literaturou, obsáhlé jazykové rozborů mohou poněkud zastírat zásadní skutečnost, že Sefer Zohar má nesmírné spirituální bohatství,

Terminologie je p im ená a srozumitelná (bez
ná bibliografie je zcela relevantní danému zkoumání.

Vzhledem k jejímu množství v-ak práce nabývá referen ní charakter (srovnávání a
hodnocení). Je v-ak t eba íci, že Kohouta nepohlcuje cele a neudusila v n m samostatné
rozvařování a tázání. Opatrn vst ícný Kohout v postoj k vliv m k es anství na st edov ký
judaismus (viz 82-83) se mi jeví být vyvářený, ale argumentace pro n j není zcela
p esv d ívá (Kohout to v-ak ví). V práci je patrná úcta k dílu dvou p edních eských judaist :
prof. Vl. Sadka a doc. B.Noska, na n fl v mnoha ohledech Kohout navazuje. Cíle vyt ené
v úvodu se Kohoutovi poda ilo naplnit. V samotném kontextu zoharistkého bádání p edložená
dizertace nevybo uje z mantinel dosavadního výzkumu. Chápu Kohoutovu práci jako
po átek rozsáhlej-řho výzkumu, její Kohout avizuje (226. 229; nap . vytvo ení slovníku
zoharistické aramej-tiny) a jemfl p edchází výzkum zahrnutý v diplomové práci. V eské
kulturní oblasti si Sefer Zohar soust ed nou pozornost zaslouffí.

P estofe Kohout prokázal odvahu sou asné odborné práce o jazyku Sefer Zohar kriticky
reflektovat (44.45.173) a jeho reflexe jsou oprávn né a literaturou podložené, na mnoha
místech, kde by to bylo podle názoru oponenta prosp -né, nevystoupí z jejich stínu. Za
v-echny zmíním zásadní v c, jakou je p edpoklad, že se autorovi Sefer Zohar neda í
dostate n imitovat jazyk, jímfl hodlá vzbudit dojem stá í textu. Kohout opakovan p ebírá
z odborné literatury tento názor jako jednozna ný (viz nap . stejná v ta na po átku kapitoly,
str. 163. 171 dále 173. 221. 222. 229) , kdyfl tvrdí, že po jazykové stránce text zaostává (129),
š autor tápe p edev-ím p ípsaní íslovekō (133), š autor zvolené homilie selhává í jazyk je
velmi sporný a nedosahuje kvalit í ō (136), ší p ípady chybného uflití slovesō (137),
ší potvrzuje Scholemovu tezi o chatrné kvalit jazyka dodatk ō (138), š autor ve snaze
imitovat aramej-tinu TgO selháváō (221). Tvrzení, že autor (auto i) Sefer Zohar skute n má
zájem imitovat aramej-tinu Targúmu, ale d lá to -patn , je pom rn rezolutní. P esv d ívé
zd vodn ní toho, že p edpoklad imitace není jen konstrukt badatel , v-ak v Kohoutov práci
schází³. Stejn tak by si výrazného zd vodn ní zaslouffil i fakt, pro se Kohout rozhodl
stanoviska G.Scholema p evzít jako závazná a potvrzovat, anífl by se p edem s tímto
p ístupem kriticky vyrovnal, kdyfl v jiném p ípad (kap. 5.7.2) na sedmi stranách výte n
polemizuje s nep im eným p ekladem jedné jediné šobskurní lexikální jednotkyō (162).

³ Stejně jako např. zdůvodnění toho, že jazykové prostředky homilie působí neautenticky (222). Z Kohoutových slov není patrné, zda to není jen předpoklad převzatý z literatury, tedy do jaké míry jde o závazné tvrzení.

ární literatury m ěle zast ít (p ebít) moĝnost nahlédnout
zahlu-ít jeho spirituální ú inek. Kohout ví, ěle nesoulad
mluvnického ísla (tj. nekongruentnost - gramatické nepravidelnosti v rodových spojeních)
m ěle být jen zdánlivý (222), ěle rody substantiv mohou kolísat (218), nebo ěle podstatná jména
mohou být obourodé subjekty (231). Pro tedy (na základ ěeho lze) autorovi Sefer Zohar
apriori upírat promy-lený zám r⁴ práv p i pouĝívání nekongruentních tvar ? Vĝdy sám
Kohout opakovan⁵ upozor uje na jazykotvorné novátorství (133) autora Sefer Zohar a zmíní,
ěle Sefer Zohar ŝobsahuje mnoho í nejasných výrazových prost edk ō (232). Pro se tedy
Kohout tak brání interpretovat uvedené skute nosti jinak? Razance opakovaného tvrzení o
selhávání autora Sefer Zohar je natolik provokativní, ěle vyvolává dojem doktorandova
cíleného ignorování nadpr m rných invencí a spirituálních schopností autora Sefer Zohar.
Jinými slovy: není to, co je autorovi Sefer Zohar vytýkáno jako jeho chyba vlastn ěeho
p edností, kterou zmátl i samotného doktoranda? Dobré nakro ení k realizaci této vý-e
nazna ené alternativní interpretace vidím nap . ve v t : ŝSv t popisovaný femininními
kategoriemi je odkázán do postavení recipienta proces aktivovaných mystikemō (231). Vý-e
citované v ty rezolutnost Kohoutova tvrzení o selhávání v imitaci aramej-tiny TgO proto
právem zpochyb ují uĝl proto, ěle mystickou literaturu nelze analyzovat b ělnými literárními
prost edky jen proto, aby se zachovalo zdání v deckosti p ístupu. Domnívám se, ěle tato výtky
jsou relevantní, a sice z toho d vodu, ěle v mystické literatu e existuje moĝnost jakéhosi
-ířování sd lení mystického textu (viz zmín ná polyvalence, nap . 232) za ú elem skrývání
jiné úrovn výpov di, resp. ochrany nep ipraveného tená e. A v-ak Kohout o této moĝnosti
také ví, jak vyplývá minimáln ěe dvou jeho formulací⁶. Pokud je obhajoba nedostate né
jazykové vybavenosti autora Sefer Zohar základní tezí dizerta ní práce, pak ji absence
kritické reflexe vý-e uvedeného pohledu (nekongruentnost je zám rná) iní pon kud
jednostrannou a mén ěkredibilní.

⁴ O němĝ Kohout dobře ví, jak vyplývá z věty: „současná podoba knihy Zohar není v žádném případě výsledkem nahodilosti. Autor, či editoři, jsou vedeni jasným záměrem a struktura textu je výsledkem pozorné kompoziční práce“ (233).

⁵ „autoři Zoharitských textů obecně projevují velkou zálibu ve vytváření nových substantiv“ (165); „mnohé Zoharitské neologismy“ (166) a „novotvary“ (203 v pozn. 767; 205 v pozn. 773; 220. 230-232).

⁶ „Téma zákazu zjevit některé zákonitosti horního světa je do určité míry součástí literárního koloritu zoharitské sbírky“ (223), „... čtení mezi řádky, nezbytnému k odhalení skutečného významu filosofického textu, jenž musel být pod hrozbou perzekuce skryt“ (233).

...ffila jistého osv tlení, je charakter hebrejského slovesa. ...
...eso je bez asové a nejp im en j-í kategorií pro jeho
p evod je kategorie vid . Na základ ěho m ěle Kohout tvrdit v pozn. 441 na str. 118, ěle
p eklad hebrejského imperfekta se má dít ve futuru? Nenesou Kohoutovy p eklady hebr.
sloves šstopy vlivu moderní hebrej-tinyō (e eno Kohoutovými slovy ó 229)? S tím souvisí i
oponentovy rozpaky nad tvrzením o pravidlech aramej-tiny TgO (163). Má aramej-tina
skute n tak pevná pravidla, ěle lze jednozna n hovo it o nesouladu s nimi? Z Kohoutova
jazykového rozboru to nevyplývá.

T etí skute ností, která by si zaslouffila jistého osv tlení, je argument uvedený na str. 192
v pozn. 749 o logické asové souslednosti jako míry správnosti ur itého typu vokalizace.
Argument vyvolává otázky, zda je logika v mystických textech relevantní kriterium a zda
v bec m ěle zaujatý tená mystického textu posuzovat správnost zvolených gramatických i
výrazových postup .

Dal-í drobné díl í nedostatky:

- a) absence standardního v deckého slovníku k biblické hebrej-tin (nap . Gesenius);
- b) absence podkapitoly 1.4. a jejích osmi díl ích kapitol v obsahu;
- c) opakované nesprávné uflívání eského p echodníku p ítomného v jednotném ísle (nap .
138. 223. 228);
- d) argumenty pro tato tvrzení
 - šv ta í je z ejm výsledkem editorského procesuō (74) ó z ěho tak lze soudit?;
 - šedice Sulam v-ak tato participia chybn vokalizuje í ō (164) ó pro chybn ?;
 - šNet lesnost démon artikulují ve 13. stol. i k es an-tí teologovéō (170) ó jací a kde?;
- e) u tvrzení, které za íná v tou šVýraz *Ejn Sóf* je dle Gershoma Scholema í ō (134), schází odkaz na p íslu-né dílo G.Scholema;
- f) v charakteristice odvrácené strany (kap.5) upozor uje Kohout na roli Lilit jako prostitutky (144). P eklad textu (kap. 5.5) to bohatou terminologií dosv d uje. P estoěle zmi uje ur ité tanachitské texty, které by mohly být v pozadí zoharitských p edstav, jeden text, který byl pravd podobn zdrojem pouflité terminologie neuvede, a sice lekce o cizí ělen (prostitutce) z p ímých e í, jiměl otec formuje syna (P 2,16-18. P 5-7). A to p esto, ěle citovaný text traktátu Sanhedrin do této oblasti p ímo odkazuje (160) a jinde Kohout s biblickými texty jako podkladem pracuje (177);

o Tó e (44) nutn nemusí implikovat evoluci ve
být v kontextu fildovskou tradicí oblíbeného p irovnání

Tóry ke stromu fivota⁷ spí-e p im enou metaforou pro dynamiku textu Tóry;

h) p im enost Kohoutova opakovaného tvrzení o t ech ástech lidské du-e (44.49). Zajisté jde o látku p evzatou od G.Scholema (49), ale nereflektovanou. Jde opravdu o t i ásti, nebo jen o t i potence jedné (a ned litelné), protofle od Jediného (a Sjednocujícího) pocházející, du-e?

i) tvrzení, fle srdce je v fildovském my-lení jifl od dávných dob chápáno jako sídlo rozumu (75) ba nem lo být proná-eno tak jednozna n . V Tanachu to neplatí zcela. Tam je srdce spí-e jakousi t ináctou komnatou, kam lov k v podstat nemá p ístup a kde se rodí motivace (snad v le?) lov ka;

j) p eklad výrazu *chajot ha-kode*–výrazem šsvatá stvo eníö, i šsvaté bytostiö by bylo moflná vhodn j-í nahradit p ekladem šsvatí tvorovéö, i šsvatí fivo ichovéö, aby tím vyniknul rozdíl mezi nimi a Horním, i Prvotním lov kem;

k) p eklad výraz *arich anpin* a *ze'er anpin* (213.214) by si zaslouffil vysv tlující poznámky pro nezasv ceného tená e v tom smyslu, fle jde o trp livého (sná-enlivého) a netrp livého;

l) relevantnost srovnání mystické a romantické (233) literatury. Senzitivitou a imaginací se sice podobají, ale romantik do pocit z reality uniká a vnit ní rozervanost p stuje, zatímco mystik usiluje o vstup do té nejzaz-í skute nosti, buduje vnit ní integritu, potla uje svou individualitu, resp. dává ji do slufleb Dobra, obecnství a smysluplného sdílení.

Tyto nedostatky nezpochyb ují zda ilost a inspirativnost Kohoutova díla. P es vý-e uvedené výhrady se domnívám, fle p ínos práce p evafluje její nedostatky a doporu ují Kohoutovu dizertaci p íjmout jako obhajitelnou.

V Praze 28.6.2012

doc. Ji í Bene-

⁷ Viz Př 3,18 (zde však o moudrosti), dále Ex.R. IX:11; Lv.R. IX:3; Ber. 32b; Taan. 7a.